

Dades

Cronològiques

del Balneari de l'Abellà

DATES CRONOLÒGIQUES RELACIONADES AMB EL BALNEARI DE L'AVELLÀ (De Mossèn Joan Puig)

ANY	ESDEVENIMENT
1328	Primeres notícies referides a la Font de l'Avellà (17-07-1328) sense citar a la Verge.
1386	Fabricació d'una creu de vidre (va estar a l'ermita de l'Avellà fins 1936).
1543	Primeres notícies referides a la Marededéu de l'Avellà. (Suposada aparició de la Verge a una vella).
1545	Primera processó de Catí a la Verge de Vallivana.
1544	Es contracten l'Església i la Casa de N ^a S ^a del Avellà (Antoni Favardina, francès casat a Catí) (29-03-1544).
1545	Primera processó a N ^a S ^a de l'Avellà (7-04-1545) a causa de la sequera. Se li afegeix a la Verge el títol de Mater Misericordiae (Mare de Misericòrdia).
1549	Benedicció de la primera capella i campana de N ^a S ^a del Avellà per l'arquebisbe auxiliar de Tarragona (Nícololi) (Ilm. Francesc de Roures) (8-04-1549).
1561	S'amplia la primera capella i Casa de N ^a S ^a de l'Avellà (Juan Viñes, de Sant Mateu) i Juan de Mares, per instruccions del Consell de Catí.
1578	Continuen obres ermita Avellà. Es fa la capelleta de la font que resguarda els tres xorros i la imatge de la Verge.
1589	Comencen les obres dels baixos i del primer pis de la casa de l'ermita de l'Avellà (Miguel Valls, Francesc Royo, Joan Gisbert) a càrrec del Consell de Catí. El primer ermità conegut és de 1586. En 1589 s'acaba la cambra dels capellans.
1592	Es fa el "Tancat" del balneari per a guarda dels ramats i cavalleries.
1599	Continuen les obres en N ^a S ^a de l'Avellà a càrrec de l'ajuntament de Catí per Juan de Mares, picapedrer d'Alcanyís i Antonio Barán en la primera Sala de la Casa ermita formada per quatre habitacions. Els Jurats de Catí s'anomenen com a patrons de l'Avellà.
1607	Publicació de l'obra "Aguas potables y milagros de N ^a S ^a de l'Avellà" del catinenc Fra Blas Verdú (nascut 22-10-1565).
1609-1659	Continuen les obres. L'ajuntament de Catí és l'administrador de N ^a S ^a de l'Avellà i el que dóna llicència per recaptar donatius. El rector treu els diners dels donatius en presència de l'ajuntament. Construcció d'una nevera a l'ermita. En 1662 es construeix la cambra de les taques.
1669	S'acaben les obres del primer pis i el poble comença la construcció del segon pis de la casa de l'ermita. Es construeix una cuina i el menjador ampliat en 1908
1703	Comença la darrera ampliació de l'església de l'ermitori (Pedro Gómez, de Morella). El capella és un dels administradors de la casa-ermita.
1714	En 1714 es fa el retaule de la capella situat al trasaltar de l'ermita de l'Avellà.
1718-1740	El segle XVIII és l'època de Mossèn Francisco Celma (1686-1771). Aquest sacerdot, natural d'Aiguaviva (Terol) va accedir al curato de Catí (9-01-1718) És el capellà rector més conegut de la història de Catí. Doctor en teologia. Escriu un catecisme per als feligresos en 1712. Es va fer càrrec de la decoració de l'església parroquial de Catí i de l'ermita de l'Avellà. Dirigeix el segle d'Or de l'església de Catí.
1719-1720	En 1719 s'obre el canó de la font i en 1720 es daura el retaule.

1721-1731	Durant estos anys es puja i condiona el tercer pis de la Casa de l'Avellà. Va fer l'obra el catinenc Miguel Blasco. Es va assenyalar una habitació per al clergat, la dels capellans.
1725	La vil·la decideix que el capellà a l'estiu residesca al balneari.
1728	En 1728 l'escultor Lluís Ochando realitza el sagrari i un retaule en el trasaltar.
1730	Consta per primera vegada la baixada de la Mare de Déu al poble per motiu de la sequera (7-5-1730).
1737	Es construeix la volta de l'església de l'ermita (20-03-1737). Pintures de l'església (frescs) de Pasqual Mespletera contractades el dia 5 de febrer de 1735, començades en 1737 i concloses en 1750. Les pintures van costar 600 lliures. Estan pintades la Santíssima Trinitat, Jesucrist, la Verge, Sant Miquel lluitant amb el drac, la imatge de la Verge de l'Avellà i la primera processó del poble de Catí, els apòstols, els sets goigs de la Verge, l'infern, la volta celestial.
1740	En 1740 s'acaba el tercer pis de la casa ermita i queda l'espai distribuït amb quatre grans sales, quatre cuines i 36 habitacions que en el segle XX foren reduïdes per aconseguir-ne més.
1743	Construcció de l' actual campanar o espadanya per a tres campanes. Finalitzada en 1757.
1746	Construcció de l'òrgan de l'església de l'Avellà (Francisco i Antonio Turull, de Calanda).
1746	El Papa Benet XIV crea indulgències per a la fundació de la Confraria de la MaredeDéu de l'Avellà a petició de M. Celma.
1752	Es publica l'obra "La Vella Impugnada" de Mn. Acaci Puig. Coetani de Mossèn Celma es mostra en contra de la teoria d'aquest darrer de l'aparició de la Verge de l'Avellà.
1757	S'acaba el Cambril de la Mare de Déu i es fa el trasaltar de l'església-ermita pels catinencs de la família Blasco (Miguel, Juan, Francesc, Vicent i José) (25-04-1757). En el Cambril es fa un xicotet altar i un retaule amb la representació de l'aparició de la Verge a la Vella cega i llebrosa (Tot destruït en 1936).
1759	Publicació per Mossèn Celma de la Història del Santuari de l'Avellà.
1760	El 8-04-1760. Capitulacions per pintar el Cambril, presbiteri i trasaltar entre Mossèn Celma, membres del Consell i el pintor Francesc Blasco. Havia de pintar en la volta a N ^a S ^a de la Cinta, al costat de Sant Pere i Sant Pau, i en el presbiteri als Set Servents amb altres instruments de la Passió. Tot per 150 lliures. Va acabar en 1769 pintant en el púlpit les imatges de Sant Blai i Sant Nicolau i en el Cor les de Sant Rafael, Àngel Custodi i Santa Elena i santa Isabel de Portugal en la porta.
1761	Ampliació del tercer pis de la casa de la ermita ja que cada dia augmentava més el número de devots de la Verge i de les propietats de la font.
1771	Mor en Catí el 2 d'agost de 1771 Mossèn Francisco Celma. Es soterrat en la Capella de la Comunió.
1786	El 8 de setembre de 1785 s'acorda la construcció de la fonda del balneari a càrrec del Consell Municipal amb dos plantes i vuit habitacions.
1799	La vil·la augmenta la consignació del capellà de l'Avellà.
1808	Guerra en Espanya contra els francesos. La Mare de Déu de l'Avellà és baixada al poble (7-06-1808) per protegir-la de les profanacions franceses. Acabada la guerra en 1814, el poble li va dedicar a la Verge unes grans festes, del dia 5 al 12 de setembre tornant a baixar i pujar la Mare de Déu del Balneari al poble. El dia 7 de setembre també van baixar la imatge de Sant Vicent, de l'ermita al poble que fou rebuda per la imatge del patró Sant Martí i col·locades les tres imatges en el presbiteri. Van realitzar-se grans predicacions de fills del poble, acompanyades de danses, ball i bou embolat.
1845	El poble edifica la Casa de Banys.

1856	Llei de desamortització contra les propietats eclesiàstiques i comuns que passen a propietat estatal.
1857	Els edificis i terrenys del balneari són considerats del COMU de Catí que s'encarrega del seu lloguer i subhasta.
1864	Ordre del bisbe al capellà que prenga possessió de la casa-ermita, hort i albereda de l'Avellà (4-6-1864).
1864	L'Estat ven les cases de L'Avellà a Masústregui. El bisbe ho impedeix en l'ermita de l'Avellà. L'ajuntament passa a ser novament l'únic administrador de la casa-ermita i així ho comunica al capellà (21-6-1864) i nomena un nou ermità i demana les claus al ermità anterior. Després d'una visita del Consell al governador i una altra al Sr. Bisbe, aquest presenta unes bases que són aprovades per l'ajuntament. El Bisbe nomenaria la Junta Administradora de l'Avellà, formada pel rector, com president, i un vicari, l'alcalde i un regidor. El rector hauria de presentar els comptes a la Junta per a la seua aprovació tots els anys.
1872	L'ajuntament demana les claus de l'ermita al capellà i nombra l'ermità.
1895	El Bisbe de Tortosa D. Pedro Rocamora nomena a Mossèn Froilán Gellida per decret administrador de l'ermitori . Una junta formada pel capellà i un coadjutor i l'alcalde i un regidor se encarrega a partir d'ara de l'administració de l'ermitori de l'Avellà.
1898	Venta per l'estat dels montes de l'Avellà.
1926	En el Balneari continua la disputa entre el governador i el Sr. Bisbe per la titularitat i propietat de la Casa ermita. El governador defensa la titularitat civil, mentre que el Bisbe defensa la titularitat eclesiàstica. El governador mana tancar la Casa ermita el 20-07-1925 i en juliol de 1926 el Sr. Bisbe destitueix als membres seglars de la Junta de l'Avellà.
1928	Declaració de l'aigua de l'Avellà com mineromedicinal i d'utilitat pública. Comenta la comercialització en garrafes.
1931	Compra de la Fonda de l'Avellà, la Casa de Banyes i els terrenys circumdants per part de Gabriel Miralles i Francisco Garcia (Borjo) al Baró de Casablanca i D ^a Jacinta (La Farola).
1931	Se proclama la II República en Espanya (14 abril 1931).
1931	Conflictes de competències entre el governador i el bisbe per la titularitat de l'ermita. El governador en agost de 1931 mana tancar l'ermita i el bisbe destitueix a l'alcalde i el regidor de la junta administradora del balneari.
1932	El 12 de juny de 1932 el poble de Catí reclama la propietat i administració de l'ermita. El 15 de setembre de 1932 el governador concedeix l'autorització per obrir l'ermitori.
1933	Construcció dels tres primers xalets de l'Avellà a la zona del Camí de la Glorieta per les famílies Cano, Giner i Chillida al costat d'on es projectava construir la carretera de l'Avellà que sortia de Catí pel Camí del Bosc, passava per la Font d'Almaçà, i entrava al Balneari per la Glorieta. Encara que la carretera es va medir, l'adveniment de la Guerra Civil, primer i la mort dels propietaris dels xalets, després, va fer que el projecte s'oblidés definitivament.
1933	El 3 de setembre de 1933 el governador mana a l'alcalde que prenga possessió de les claus i de l'administració de l'ermita i es destituït l'ermità.
1934	El Sr. Bisbe mana l'estiu de 1934 tancar l'església al culte.
1935	No es pot celebrar la missa en l'ermitori en la romeria de Sant Pere de Castellfort (1 maig de 1935).
1936	Finalment el 12-07-1936 el Sr. Bisbe concedeix autorització per l'obertura novament de l'església, menys d'una setmana abans del començament de la Guerra Civil.
1936	Comença la Guerra Civil. Cremament de la imatge de la Maredeudéu. Tancament del balneari. Saquejaments.

1938	Pas del front de guerra pel Balneari i per Catí (12 abril-1938).
1939	Acaba la Guerra Civil (01 abril 1939). Reobertura del balneari, casa ermita, Fonda, Casa de Banys i de l'església al culte. Gestió del Balneari compartida entre l'ajuntament i el bisbat.
7-09-1939	Solemnes festes de benedicció de la nova Mare de Deu de L'Avellà en el poble i en el balneari (7 setembre) La Verge fou esculpida per Don Eulogio Valladolid (Burgos), La corona i ramillets de assutzenes per l'orfebre Sr Calvo (Burgos). L'altar i la fornícula de marbre blanc de Pitarch (natural de les Coves i veí de Vinaròs). (Acalde: D. José Sanjuán Prats, Rector: Mossèn Vilanova).
1942	L'ajuntament entrega l'administració de la casa ermita al capellà (Mn. Carbuero), reservant-se una habitació per al poble. La casa ermita passa a ser propietat legal del bisbat.
1944-1948	Construcció de la carretera de L'Avellà (Alcalde D. Francisco Sanjuán Puig) per la Diputació Provincial i l'empresa Calduch. Les obres es paralitzen durant cinc anys en arribar a la Basseta del Barranc del Mas de Blai (principi de l'actual túnel) (1948)
1951	El dia 25 de juliol de 1951 es va efectuar la solemne benedicció del Sagrari i de la campana de l'ermita sent padrins l'Excm. Sr. D. Josep Ferrandis Salvador (president de la Diputació de Castelló) i la Sra. Maria Luz Cepeda de Gómez (esposa del metge) i padrins d'honor D. Francesc Blasco García, alcalde de Catí i D ^a Júlia Beltrán, esposa del jutge de pau. La campana substituïa a la que es va destruir durant la guerra. Es van imprimir uns recordatoris per commemorar l'esdeveniment.
1953	Perforament túnel de L'Avellà (12-01-53) Alcalde (D. Francisco Blasco García) sufragat per l'Excma. Diputació Provincial de Castelló i construït per l'empresa Colomines. Grans festes d'inauguració (Agost, 53).
1962	L'any 1962 es va canviar tot el pis de l'ermita que estava molt deteriorat
1962	Darrera baixada de la Mare de Déu al poble abans de la de l'any 2000, amb Mossèn Salvador Vives.
1965	Construcció escaletes davant Casa de Banys.
1972	L'any 1972 es va erigir un nou templet per a la Verge i l'altar segons projecte de Angel Acosta que va ser beneït per el bisbe. En Ricardo Carles.
1973	Inauguració de l'embotelladora (22-03-73) Alcalde: Argimiro Roca. Es prohibeix la comercialització de l'aigua en garrafes. L'aigua de l'Avellà es comercialitza en envases de 2 litres i de 0,5 l, transportada per comerciants del poble (Mateu i Canyamelo, principalment).
1981	Ampliació de l'embotelladora (8-07-1981) Alcalde: Eugenio Puig.
1984	L'any 1984 es van col·locar les vidrieres obra de Valldeperes de Barcelona. L'any 1988 es va canviar la porta d'entrada a l'ermita, obra del fuster del poble Lluís Porcar.
Setembre 2000	Darrera baixada de la Mare de Déu de l'Avellà a Catí amb motiu del canvi de mil·lenni i de l'any jubileu, amb Mossèn Joaquín Obón. Engalonnement dels carrers del poble.
Finals 2002	La família Miralles ven la fonda als propietaris del Hotel- restaurant "El Prigó". Reconversió en Casa de Banys.
2002-2003	La darrera restauració de la MaredeDéu la va realitzar la Fundació En Balasc d'Alagó l'any 2002. A l'estiu de 2003 la confraria de la Mare de Déu de l'Avellà sufraga la construcció d'un nou altar i templet de la Verge així com una mantellina de blonda per a la Verge de l'Avellà de l'església parroquial N ^a S ^a de l'Assumpció de Catí.
Maig 2004	L'any 2004 es va decidir adaptar les noves instal·lacions d'embotellat a les exigències sanitàries i de mercat de l'actualitat. També el canvi de la botella de plàstic de 2 litres, que havia quedat amb el temps desfasada, per una botella de 1,5 l, amb un estil més modernista . Es conservava la botella de mig de litre però amb un disseny similar a la de la botella d'1,5 l.
Gener 2006	Neix el Cor de Catí "Verge de l'Avellà". Presentació oficial (14-08-2006).

Gener 2008	Restauració del Peiró de l'Avellà. Nous carrers al balneari.
2009	L'any 2009, coincidint amb la campanya de promoció d'aigües de Castelló, de la Diputació Provincial, es va procedir a substituir novament el disseny de la botella d' 1,5 litres. El nou envasament, d'un disseny més modernista que l'existent fins ara, aconsegueix amb les noves exigències físico-químiques i microbiològiques exigides per la reglamentació tècnica sanitària sobre begudes envasades i la nova normativa sobre reciclabilitat ja que està fet en material ecològic PET. L'envasament ja existent d' 1/2 litre es manté en quant al seu contingut incorporant el mateix estil i exigències que l'envasament d' 1,5 litres.
2010	Obres de remodelació del Balneari (setembre 2010) i començament de l'encofrat del túnel. Alcalde Manuel Puig.
2010	Obres a l'ermita i sèquia d'eliminació de les humitats (setembre 2010) Alcalde M. Puig. Extracció del paviment rebaixant el terreny de la nau uns 30 cm. per formar una estructura aïllant. Substitució del paviment i coberta. Col·locació d'una canal de zinc. Restauració dels drenatges de la paret nord/oest. Es saneja la sèquia de la part nord. Es trasllada el culte des del temple al saló menjador de la Casa ermita de l'hostatgeria annexa.
2011	Inauguració encofrat del túnel 1ª fase (10-03-2011) Alcalde Manuel Puig.
2012	Restauració de la talla de la Mare de Déu de l'Avellà per la Fundació Balasc d'Alagó (09-04-2012).
2013	Es restaura la primera de les tres capelles laterals de l'ermita de l'Avellà molt afectades per la humitat després que prèviament s'hagen eliminats les humitats existents. Des de finals de l'any 2012 es restauren les pintures murals de l'ermitori, començant pel tram més a prop de l'entrada, la primera de les tres capelles laterals de la dreta, i utilitzant la tècnica de l'estrappo. Està tècnica consisteix en arrancar les pintures deteriorades, traslladant-les al taller. Una vegada restaurades es tornen a col·locar les pintures en el seu lloc primitiu sobre un suport separat uns centímetres de la paret lateral per tal de facilitar el drenatge i evitar una nova afectació per la humitat de la paret.
2014	Maig de 2014. Els xiquets/xiquetes prenen la primera comunió a l'ermita de l'Avellà perquè l'església parroquial Nª Sª de l'Assumpció de Catí està immersa en el programa de la Llum de les Imatges.
2014	Encofrat del túnel (2ª fase). Pintura i senyalització de les dos entrades. Restauració del peironet de damunt del túnel de l'Avellà (02-12-2014).
Estiu 2016	Emblanquinament façana de l'ermita i entorn de la placeta (anells dels arbres, escaletes d'accés a la placeta, etc.), neteja de les portes i de les pedres de les arcades. Aquesta actuació va ser promoguda per la Confraria de la Mare de Déu amb l'ajuda de l'Ajuntament i la Casa de Banyes. Al mateix temps s'ha iniciat la segona fase de restauració de les pintures de l'ermita. No s'utilitzarà la tècnica de l'estrappo de la primera fase sinó que la restauració tindrà lloc "in situ" sense arrancar les pintures i deixant sense restaurar les figures incompletes (que són la majoria) per lo que la restauració, feta per estudiants, no serà tant espectacular com en la 1ª fase.
2017	Actualment (finals de 2017) s'està restaurant les pintures del lateral dret, per part d'un grup de set restauradores, quatre d'aquestes són estudiants en pràctiques de l'últim any del Grau en Conservació i Restauració de Béns Culturals de la Universitat Politècnica de València, elles són: Laia Agost, Aida Blaya, Clotilde Lemoine i Amparo Linares; tres de les seves companyes estan becades per la Diputació de Castelló: Luisa Tuset, Andrea Sanz i Elena Miraflores. El grup està encapçalat per la Cap del Servei de Conservació i Restauració de Béns Culturals de la Diputació de Castelló, Núria Felip Esteve i la Tècnica Responsable del Servei de Restauració i Conservació d'Arqueologia, Pilar Pujol Felis. La restauració s'ha dut a terme gràcies a un conveni entre la Diputació de Castelló (Servei de Restauració) i la Universitat Politècnica de València, adreçat a estudiants en pràctiques. Fins ara s'ha treballat en la consolidació de les pintures greument deteriorades per la humitat, lo qual per part de l'ajuntament ja està resolt, per tant, es continuarà en les tasques de restauració per part del Servei de Restauració de la Diputació, fins que les pintures es puguin conservar en bon estat.

Abril 2018	L'Ajuntament de Catí ha dissenyat una nova estratègia de venda de l'aigua embotellada de l'Avellà (de porta a porta) a més de renovar la maquinària per a poder emmagatzemar en plàstic i en vidre, en la tradicional botella de 1,5 litres i en altres tamanys (5 litres, 0,75 litres, etc...)
Estiu 2018	<p>7 de setembre de 2018</p> <p>Vesprada/nit carregada d'actes emotius al Balneari per la inauguració de la restauració de les pintures de l'ermita de L'Avellà i del museu-centre d'interpretació de l'aigua de L'Avellà, situat annex a l'actual embotelladora.</p> <p>L'esdeveniment ha estat presidit pel president de la Diputació de Castelló Xavier Moliner i pel bisbe de Tortosa Enric Benavent, a més de l'alcalde Pablo Roig i del pàrroc de Catí Rdo. Mossèn Godefroid León. A destacar també l'actuació del Cor de Cantores i rondalla, així com de la banda de música la "Unió Musical Catinenca".</p>

CONCLUSIONS

L'ermita i les cases (fonda i casa de banys) van ser construïdes per catinencs, amb donatius dels catinencs i eren del poble de Catí el que les administrava. Des de l'any 1700 al 1856 la gestió de l'ermitori passa a ser compartida pel capellà i l'ajuntament.

L'any 1856 després d'una llei estatal de desamortització, l'ermita, les cases i terrenys del balneari passen a domini de l'estat que s'encarregà llavors del seu lloguer.

L'any 1864 l'estat ven les cases del balneari a un propietari privat (Masústregui). El mateix passa amb els terrenys de l'Avellà l'any 1898.

Els anys 1864 al 1931 són de conflictes de competències entre el bisbe (capellà) i el governador (ajuntament) per la titularitat de l'ermitori (civil o eclesiàstica). L'any 1931 s'imposa l'ordre del governador i l'ermitori passa a control de l'ajuntament que recupera les claus i l'administració.

Durant els anys de la postguerra es torna al model de gestió compartida del balneari (capellà, ajuntament).

A partir dels anys 40, en temps de Mn. Carburo, l'ajuntament renuncia als seus drets sobre l'administració de l'ermitori en favor del capellà i del bisbe.

En temps més recents amb ja capellà (Mn. Salvador Vives, "el Moreno") va haver un intent de l'ajuntament de escripturar-se l'ermitori però aquest estava ja escripturat a nom del bisbat.